

30.12.2004

2059/2/03

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kirsti Kurki-Suonio

**HAVAINTOJA VANHEMPIEN VÄLISIIN RISTIRIITOIHIN TARJOLLA
OLEVISTA SOVITTELU- JA NEUVONTAPALVELUISTA LAPSIIN
LIITTYVISSÄ KYSYMYKSISSÄ**

1

Sovittelu vanhempien välillä sekä vanhempien neuvonta ja ohjaus lapsia koskevissa ristiriitailanteissa lainsäädännön tavoitteiden valossa

Vanhempien välisten riitojen vähentäminen oli vuonna 1987 toteutetun avioerouudistuksen yksi keskeinen tavoite. Tähän pyrittiin toisaalta luopumalla kokonaan toisen puolison syyllisyyttä edellyttävistä avioeroperusteista ja toisaalta tehostamalla perheille suunnattuja sovittelupalveluja, erityisesti perheasioiden sovittelua. Sovittelupalvelut tulivat samalla myös avopuolisoiden käyttöön. Perheasioiden sovittelua koskevat säännökset liitettiin avioliittolakiin (lakiuudistus 411/1987, 20 § – 23 a §). Perheessä esiintyvät ristiriidat ja oikeudelliset asiat on sen mukaan pyrittävä ensi sijassa selvittämään asianosaisten välisissä neuvotteluissa ja ratkaisemaan sopimuksella (20 §). Perheasioiden sovittelijan tehtäväksi on säädetty erityisen huomion kiinnittäminen perheen alaikäisten lasten aseman turvaamiseen (21 §:n 2 mom.). Avioliittolain mukaisen perheasioiden sovittelupalvelun erityispiirteenä on sitä antaville työntekijöille säädetty korostettu salassapitovelvollisuus (23 a §).

Sopimusten ja sovinnollisten ratkaisujen ensisijaisuus ilmenee myös lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa lainsäädännössä. Kunnan sosiaalihuollon viranomaisen on mm. huolehdittava siitä, että vanhempia tarvittaessa ohjataan ja avustetaan kirjallisten sopimusten tekemisessä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä lapsen elatuksesta (Sosiaalihuoltoasetus 607/1983, 17 §). Sopimus voi tulla ajankohtaiseksi, vaikka huoltoa koskeva riita on jo viety tuomioistuimeen. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain (361/1983, jäljempänä *lapsenhuoltolain*) mukaan vanhemmille on annettava tarvittavaa apua sopimuksen tekemisessä, jos sosiaaliviranomaisen selvitystä tehtäessä käy ilmi, että asia on ratkaistavissa vanhempien keskinäisellä sopimuksella (16 §:n 2 mom.).

Sovintoon pyritään aktiivisimmin silloin, kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva riita on edennyt täytäntöönpanon asteelle. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996, jäljempänä *täytäntöönpanolain*) mukaan käräjäoikeuden on määrättävä sovittelija, jonka tehtävänä on järjestää asiassa sovittelu. Sovittelun tavoitteena on saada osapuolet yhteisymmärryksessä noudattamaan täytäntöön pantavana olevaa päätöstä tai sopimusta.

Sovittelua ei kuitenkaan toimiteta laissa säädetyissä erityistilanteissa (täytäntöönpanolain 6 §).

Vanhempien välisten sopimusten suosimisen taustalla on käsitykseni mukaan ajatus siitä, että sovinnollisten ratkaisujen avulla voidaan yleensä parhaiten säilyttää lapsen hyvät suhteet molempiin vanhempiin. Säännölliset yhteydet lapsen ja erossa asuvan vanhemman välillä toteuttavat puolestaan sekä lasten että vanhempien perus- ja ihmisoikeuksia, erityisesti perhe-elämän suoja perustuslain 10 §:n, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen 9 artiklan mukaisesti silloin, kun säännöllinen yhteydenpito on lapsen edun mukaista.

Vanhempien välisten ristiriitojen on myös arvioitu sinällään vaarantavan lapsen myönteisen kehityksen. Sovinnollisten suhteiden edistäminen vanhempien välillä edistää nähdäkseni tästä syystä useimmiten myös lapsen edun toteutumista lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan tarkoittamalla tavalla.

2

Oma aloite

Lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvät vanhempien väliset ristiriidat ovat taustalla suuressa osassa niitä lapsiin liittyviä kanteluja, joita oikeusasiamiehen kansliassa on viime vuosina käsitelty. Niissä kantelun tehneen vanhemman tyytymättömyys kohdistuu viranomaisen ohella usein ennen muuta toiseen vanhempaan.

Vanhempien välillä jatkuvat lapsia koskevat riidat ovat erityisen ongelmallisia lapsille. Lapsen oikeuksien valvominen on eräs oikeusasiamiehen tehtävän painopistealue. Lapsen edun asettaminen ensi sijalle lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti edellyttää mielestäni, että viranomaiset tarjoavat sellaisia palveluita, jotka vastaavat edellä selostettuja lainsäädännössä asetettuja tavoitteita.

Otin eduskunnan oikeusasiamiehestä säädetyin lain 4 §:n mukaisesti omasta aloitteestani selvitettäväksi näiden lainsäädännön tarkoittamien sovittelu- ja neuvontapalvelujen saatavuuden ja toimivuuden eri kunnissa ja otin tässä tarkoituksessa tämän kysymyksen esille kuntien sosiaalitoimiin vuosina 2002–2004 tekemiäni tarkastusten yhteydessä. Tarkastukset tehtiin seuraaviin kuntiin.

1. Helsingin sosiaalivirasto 6.11.2002 (dnro 2613/3/02),
2. Keravan sosiaali- ja terveystoimi 22.5.2003 (dnro 1236/3/03),
3. Tampereen sosiaalitoimi 18.6.2003 (dnro 1315/3/03),
4. Kirkkonummen sosiaalitoimi 23.10.2003 (dnro 2249/3/03),
5. Rovaniemen sosiaali- ja terveystoimi 5.11.2003 (dnro 2428/3/03),
6. Porvoon sosiaalitoimi 13.11.2003 (dnro 2250/3/03),
7. Vantaan sosiaalitoimi 18.11.2003 (dnro 2251/3/03),
8. Hyvinkään sosiaalitoimi 18.11.2003 (dnro 2252/3/03),
9. Joensuun sosiaalitoimi 5.5.2004 (dnro 1119/3/04) ja
10. Lappeenrannan sosiaali- ja terveystoimi 3.6.2004 (dnro 1454/3/04).

3

Yleisesti sovittelu - ja neuvontapalvelujen järjestämisestä

Palveluja, joiden tarkoituksena on auttaa vanhempia sopimaan ristiriitatilanteissa keskenään erityisesti lapsiin liittyvissä kysymyksissä, tarjoavat eniten kunnat. Kaikkia näitä vanhempien käytössä olevia palveluita nimitetään jäljempänä yhteisesti sovittelu- ja neuvontapalveluiksi.

Perheasioiden sovittelun järjestämisestä kunnassa huolehtii sosiaalilautakunta (so. kunnan sosiaalihuollon toimielin) avioliittolain 22 §:n mukaan. Sovittelua voivat antaa lisäksi ne yhteisöt, yhtymät ja säätiöt sekä henkilöt, jotka ovat saaneet lääninhallitukselta luvan tähän toimintaan. Luvan antamisen edellytyksenä on ammattitaito sovittelun antamiseen siten kuin avioliittolain 23 §:ssä on säädetty. Tärkein kuntien ulkopuolinen sovittelua tarjoava yhteisö lienee Suomen evankelis-luterilainen kirkko, joka tarjoaa sovittelua seurakuntien ylläpitämissä perheasiain neuvottelukeskuksissa. Perheasioiden sovittelun yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu saman lain mukaan sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisena lääninhallitukselle (22 §).

Kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisestä kunnassa on säädetty sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 1 momentissa, jossa säädetään kunnan sosiaalipalvelujen järjestämisvelvollisuudesta "jäljempänä säädettyin tavoin". Sosiaalihuoltolaki ei kuitenkaan sisällä erillistä säännöstä kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisvelvollisuuden laajuudesta, vaan lähinnä kasvatus- ja perheneuvonnan sisällön tarkempaa määrittelyä koskevia säännöksiä. Lain 18 §:ssä todetaan, että kasvatus- ja perheneuvonnalla tarkoitetaan asiantuntija-avun antamista kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä hoitoa. Sosiaalihuoltoasetuksen 8 §:ssä todetaan vielä, että kasvatus- ja perheneuvonnan tehtävänä on tukea ja edistää lasten ja perheiden myönteistä kehitystä järjestämällä: 1) ohjausta, neuvontaa ja muuta asiantuntija- apua ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä sekä 2) tutkimusta ja hoitoa lasten kasvatukseen ja perhe-elämään liittyvissä ongelmissa (607/1983). Kasvatus- ja perheneuvonta voidaan järjestää näiden tarpeiden osalta kulloinkin tarkoituksenmukaiseksi katsotulla tavalla.

Siinä tavassa, millä edellä selostetut palvelut on kussakin kunnassa järjestetty, on tarkastuksillani tekemieni havaintojen mukaan suuria eroja. Avioliittolain mukainen perheasioiden sovittelu voi niiden mukaan olla esimerkiksi erillisten sovittelijoiden tehtävänä tai se voi olla yksi kasvatus- ja perheneuvolan tarjoama palvelumuoto, jos kunnassa on erillinen kasvatus- ja perheneuvola. Sovittelua voidaan tarjota myös ostopalveluna paikalliselta kirkon perheasiain neuvottelukeskukselta.

Kasvatus- ja perheneuvola voi kuitenkin tarjota perheasioiden sovittelun ohella myös muuta neuvottelu- ja keskusteluapua lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskeviin vanhempien riitoihin. Havaintojeni mukaan kasvatus- ja perheneuvoloiden tarjoamasta asiantuntija-avusta perheessä ilmeneviin ongelmiin onkin tullut tärkeä osa vanhemmille tarkoitetuista palveluista.

Perheessä ilmenneiden ristiriitojen ratkaisu merkitsee usein myös sovinnon mahdollisuutta lapsia koskevista oikeudellisista kysymyksistä. Lapsia koskevia huolto- ja tapaamisoikeussopimuksia tehdäänkin myös näiden pari- ja perheterapioiden tuloksena. Perhe- ja kasvatusneuvolan tarjoamaa asiantuntija-apua ei kuitenkaan yleensä luokitella perheasiain sovitteluksi, ellei asiakas ole nimenomaan pyytänyt sovittelua.

Seuraavassa on vielä joitakin esimerkkejä havainnoistani näiden palvelujen järjestämisessä. Helsingin kaupungilla on erityinen perheasioiden toimisto, joka tarjoaa perheille myös pari- ja perheterapiaa osana kaupungin perhe- ja kasvatusneuvolan palveluja. Tämän lisäksi joillakin kaupungin sosiaalityöntekijöillä on lääninhallituksen antama lupa toimia perheasioiden sovittelijana. Porvoossa kaupunki osallistuu evankelis-luterilaisen kirkon perheasiain neuvottelukeskuksen toiminnan ylläpitämiseen. Perheasiain neuvottelukeskus on siten samalla osa kunnallista palvelutarjontaa ja siellä tarjotaan vanhemmille mm. avioliittolain mukaista perheasioiden sovittelua. Vantaalla kirkon perheasiain neuvottelukeskus ja kaupungin perhe- ja kasvatusneuvola toteuttavat käytännössä työnjakoa, jonka tuloksena vanhemmat, joilla on lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia ristiriitoja, tulevat etupäässä perhe- ja kasvatusneuvolan asiakkaiksi.

Vanhempien näkökulmasta edellä mainittujen sovittelu- ja neuvontapalveluiden järjestämisessä on kuitenkin mielestäni ongelmia, jotka koskevat sekä palvelujen saatavuutta että palvelunsaajina olevien vanhempien asemaa. Otan seuraavissa jaksoissa esille niitä ongelmia, joita olen tässä yhteydessä havainnut.

Edellä selostettujen kasvatus- ja perheneuvonnan sekä perheasioiden sovittelun lisäksi vanhemmat voivat käytännössä saada ohjausta ja apua lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin erimielisyyksiinsä esimerkiksi kunnan lastenvalvojalta, kuten edellä selostettiin. Useissa tarkastuksen kohteena olleissa kunnissa lastenvalvojat olivat valmiita tapaamaan vanhempia useita kertoja ja neuvottelemaan heidän kanssaan sopimukseen pääsemiseksi. Keskusteluissa kävi ilmi myös, että monet vanhemmat ottavat yhteyttä samaan lastenvalvojaan, jos yhdessä neuvoteltu sopimus ei käytännössä toimikaan toivotulla tavalla. Monet lastenvalvojat pyrkivät auttamaan vanhempia näissä tilanteissa. Avioliittolakiin lisättiin uuden täytäntöönpanolain säätämisen yhteydessä säännös, jolla tämänsisältöinen toiminta tehtiin mahdolliseksi myös perheasioiden sovittelijoille. Sen mukaan sovittelijat voivat antaa pyynnöstä apua ja tukea myös silloin, kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen noudattamisessa ilmenee ristiriitoja (20 §:n 3 mom., laki 622/1996). Sovittelijoiden tämän tyyppisistä toimista ei tarkastuksien yhteydessä kuitenkaan saatu tarkempaa tietoa.

Täytäntöönpanolain mukaiset sovittelijat määrää tuomioistuimien ja tästä syystä täytäntöönpanosovittelun kohdalla ei ole samankaltaisia eri järjestämisvaihtoehtoihin liittyviä ongelmia. Kunnalla on sosiaalihuoltolain mukaan velvollisuus nimetä sovittelijoita, joista tuomioistuimen tulee ensisijaisesti määrätä sovittelija tai sovittelijat yksittäisiin tapauksiin täytäntöönpanolain 9 §:n mukaisesti. Tarkastuksen kohteena olleissa

kunnissa sovittelijat olivatkin käytännössä useimmiten kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon alaisia viran- tai toimenhaltijoita.

4

Vanhemmille tarkoitettuihin sovittelu- ja neuvontapalveluihin liittyviä ongelmia

Koska etenkin sovittelupalvelut ja toisaalta kasvatus- ja perheneuvontapalvelut on järjestetty hyvin eri tavoin eri kunnissa, eri palveluvaihtoehtojen hahmottaminen, niiden arvioiminen ja vertaaminen on vanhempien näkökulmasta hankalaa. Näin on ainakin tarkastuksen kohteena olleiden kuntien esimerkkien valossa. Osittain tämä johtuu siitä, että avioliittolain mukainen perheasioiden sovittelu ja sosiaalihuoltolain mukainen kasvatus- ja perheneuvonta näyttäisivät toteuttavan vanhempien ristiriitojen kohdalla osin samaa tehtävää. Avioliittolain mukaan apua ja tukea annetaan pyynnöstä silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja. Sosiaalihuoltoasetuksen sanoin neuvontaa ja muuta asiantuntija-apua annetaan ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Asiantuntemus ei erottele näitä palvelumuotoja, sillä perheasioiden sovittelijaltakin edellytetään asiantuntemusta tehtävänsä, kuten edellä todettiin. Erilaiset säätelyn perusteet johtavat kuitenkin erilaisiin tuloksiin erityisesti salassapitoa koskevissa kysymyksissä. Arvioin tätä kysymystä jäljempänä tarkemmin.

Pienissä kunnissa, joissa on vähän sosiaalihuollon työntekijöitä, samat työntekijät hoitavat käytännössä erilaisia lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyviä tehtäviä. Tästä voi muodostua ongelma sosiaalihuollon palvelujen puolueettomuuden ja tasapuolisuuden kannalta erityisesti silloin, kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva riita tulee vireille tuomioistuimessa ja tuomioistuin pyytää samalta sosiaalitoimelta lapsenhuoltolaissa säädetyin tavoin selvitystä (16 §). Palaan myös puolueettoman ja tasapuolisen kohtelun ongelmaan tarkemmin tuonnempana.

Erilaista ohjausta, neuvontaa, sovittelua ja muuta apua vanhemmille voidaankin lain mukaan tarjota eri tavoin ja kuten edellä on todettu, näin myös tapahtuu. Tarkastusten valossa näyttää kuitenkin siltä, että kaikkea tarvetta ei pystytä tyydyttämään, vaikka tarvetta olisierityisesti vanhempien keskinäisten ristiriitojen intensiiviseen työstämiseen tarkoitetuille palveluille. Osaltaan tämä johtuu lasten yhtä vaikeammista psyykkisistä ongelmista, joiden hoitamiselle kasvatus- ja perheneuvonnassa annetaan etusija. Selostan tätäkin kysymystä lähemmin jäljempänä.

5

Erot salassapitovelvollisuudessa eri sovittelu- ja neuvontapalvelujen yhteydessä

5.1

Perheasioiden sovittelussa noudatettava salassapito

Avioliittolain mukaista perheasioiden sovittelua varten on säädetty erityisestä salassapidosta, joka on tavanomaista sosiaalihuollon salassapitoa ankarampaa. Tästä ns. korostetusta salassapidosta on säädetty avioliittolain

23 a §:ssä. Sen mukaan sovittelijan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan mitä sosiaalihuoltolain (710/82) 57 §:n 1 momentissa ja 58 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään. Sovittelija ei sovelleta mitä sosiaalihuoltolain 56 §:ssä säädetään tietojenantovelvollisuudesta ja oikeudesta saada tietoja. Edellä mainitut säännökset ovat korvautuneet sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000 jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*) säännöksillä. Nähdäkseni sovellettavaksi tulevat siten salassapidon osalta em. lain 15 §:n 1 ja 2 momentit sekä tietojen antamisen osalta 20 §, jota siis ei tule soveltaa perheasioiden sovittelijaan. Avioliittolain säätämisen yhteydessä katsottiin myös erityisesti, että lastensuojelulain 40 §:n mukaista ilmoitusvelvollisuutta ei ole mahdollista asettaa perheasioiden sovittelijalle (*Lapsen etu erotilanteissa*, Stakes Oppaita 46, Helsinki 2001 s. 51).

Korostettua salassapitovelvollisuutta perusteltiin lain säätämisen yhteydessä seuraava sti:

"Sovittelukeskusteluissa pitäisi voida käsitellä kaikkia sellaisia asioita, jotka liittyvät perheen ongelmiin ja tehtäviin ratkaisuihin. Perheenjäsenten on oltava varmoja siitä, ettei keskustelussa esiin tulevia seikkoja missään yhteydessä tulla käyttämään heitä vastaan." (HE 62/1986 s. 47)

Varsinkin silloin, kun perheasioiden sovittelupalvelua ja kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan samassa yksikössä, eri palvelumuodot on eroteltava toisistaan. Perheasioiden sovittelu on määritelty avioliittolain perusteluissa seuraavasti:

"Sovittelu olisi pyynnöstä ja vapaaehtoisuuteen perustuen kaikkien perheenjäsenten käytettävissä aina silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja, joita perheen kesken ei ole onnistuttu s opimaan. Sovittelijoiden tehtävänä sekä avberojen yhteydessä että muulloinkin olisi erityisesti kiinnittää huomiota perheen alaikäisten lasten aseman turvaamiseen. Yksityiskohtaiset ohjeet perheasioiden sovittelusta antaisi sosiaalivaltio." (HE 62/1986, s. 18)

Sosiaalivaltio antoi ohjeet sovittelun järjestämisestä vuonna 1987 (*Perheasioiden sovittelun järjestäminen 1/1987*). Näiden ohjeiden mukaan perheasioiden sovittelu liittyy avioeroon, yhteiselämän purkamiseen tai näiden uhkaan, johon puoliset hakevat apua. Perheasioiden sovittelua voi ohjeiden mukaan olla myös muu ristiriitatilanteeseen annettu apu, jos puoliset pyytävät nimenomaan perheasioiden sovittelua. Tämä lähtökohta on omaksuttu myös sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen julkaisemassa oppaassa *Lapsen etu erotilanteissa* (Stakes /Oppaita 46, Helsinki 2001, s. 48). Avioliittolain mukaisena perheasioiden sovitteluna pidetään tällä perusteella sovittelua sellaisessa tilanteessa, joka liittyy vanhempien eroon tai sen uhkaan. Palvelua voidaan pitää perheasioiden sovitteluna myös silloin, kun osapuolet nimenomaan pyytävät perheasioiden sovittelua.

5.2

Salassapidon soveltaminen perhe- ja kasvatusneuvoloissa

Tilanteita, joissa erottelu perheasioiden sovittelun ja parisuhdeterapian tai muun parityöske ntelyn välillä tulee merkitykselliseksi, syntyy erityisesti niissä kasvatukseen ja perheneuvoloissa, joissa annetaan näitä molempia palveluja. Näin on tarkastuksilla tekemieni havaintojen mukaan asianlaita esimerkiksi Tampereella, Rovaniemellä, Vantaalla ja Hyvinkäällä.

Kasvatus- ja perheneuvolan asiakkaan aseman määräytymisen lähtökohtana on sosiaalihuollon asiakaslaki. Erityisesti lasten tutkimusta ja hoitoa kasvatukseen ja perhe-elämään liittyvissä ongelmissa (sosiaalihuoltoasetuksen 8 §:n 2 kohta) voitaneen antaa myös terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta myös terveydenhuollon palveluna, jolloin lapsen asemaa tulisi arvioida potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaan. Tästä ei ole kuitenkaan kysymys tässä yhteydessä.

Sosiaalihuollon asiakassuhteessa syntyneet tiedot ovat sosiaalihuollon asiakaslain nojalla salassa pidettäviä, mutta korostettua salassapitoa niihin ei sovelleta (14 -19 §). Korostettua salassapitoa koskeva avioliittolain säännös tulee näin ollen kasvatukseen ja perheneuvonnassa sovellettavaksi ainoastaan silloin, kun palvelu luokitellaan perheasioiden sovitteluksi. Tarkastusten yhteydessä käytyjen keskustelujen valossa ratkaisevana kriteerinä erotelussa pidetään eron uhkaa tai erityisesti sitä, että osapuolet pyytävät nimenomaisesti perheasioiden sovittelua. Esimerkiksi Hyvinkäällä kasvatukseen ja perheneuvolan osalta todettiin kuitenkin, että tällaisia pyyntöjä esitetään hyvin harvoin. Vuosina 2002 ja 2003 pyyntöjä ei ollut esitetty lainkaan. Rovaniemen perheneuvolan osalta todettiin, että perheasioiden sovittelua annetaan vuosittain alle 10 tapauksessa, kun asiakkaita kaikkiaan laskettiin olevan noin 700 vuodessa. Vantaan perhe- ja kasvatukseenkin perheasioiden sovittelujen vuosittainen määrä näytti olevan selvästi laskemassa, vaikka niiden osuus asiakaskäynneistä oli edelleen merkittävä.

Edellä olevasta seuraa, että niillä paikkakunnilla, joilla perheasioiden sovittelu on kasvatukseen ja perheneuvoloiden tehtävänä, sen merkitys näyttäisi olevan melko pieni tai jopa hyvin pieni. Tämä tarkoittaa samalla sitä, että näillä paikkakunnilla perheiden ristiriitojen selvittämiseen tarkoitettuihin palveluihin sovelletaan etupäässä sosiaalihuollon asiakaslain salassapitoa koskevia säännöksiä.

5.3

Salassapidon määräytyminen, kun palvelut annetaan ensisijaisesti perheasioiden sovitteluna

Kirkon tarjoamalla perheen sovittelupalveluilla on perinteisesti ollut Suomessa tärkeä osa ja evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien ylläpitämät perheasiain neuvottelukeskukset tarjoavat edelleen merkittävässä määrin myös vanhemmille suunnattuja palveluja. Perheasiain neuvottelukeskusten palvelut eivät olleet tarkastusteni kohteena. Niitä sivuttiin kuitenkin monessa yhteydessä seuraavista syistä.

Esimerkiksi Porvoossa, jossa kaupungilla ei ole kasvatukseen ja perheneuvolaa, kaikki perheiden ristiriitojen ratkaisemiseen tarkoitettut palvelut saadaan kirkon perheasiain neuvottelukeskuselta, jota Porvoon kaupunki myös rahoittaa.

Tämä perheasiain neuvottelukeskus soveltaa tarkastuksella käydyn keskustelun valossa korostettua salassapitoa kaikkiin tapauksiin riippumatta siitä, onko kyse avioliittolain mukaisesta sovittelusta. Samantapainen tilanne näyttäisi olevan myös Kirkkonummella, jossa ei myöskään ole kunnallista kasvatus- ja perheneuvola. Myös Lappeenrannassa kaupunki ostaa saadun tiedon mukaan suurimman osan sovittelupalveluistaan kirkon perheasiain neuvottelukeskuksesta. Silloinkin, kun kasvatus- ja perheneuvolat ja perheasiain neuvottelukeskukset toimivat rinnakkain, niiden välillä näytti useassa tapauksessa kehittyneen työnjako, jonka mukaan avioliittolain mukaiset perheasioiden sovittelupalvelut ohjautuvat tai ohjataan kirkon perheasiain neuvottelukeskukseen. Näin on ilmeisesti esimerkiksi Joensuussa ja Keravalla. Vantaalla nimenomaisesti noudatettavan työnjaon mukaan kirkon perheasiain neuvottelukeskus huolehtii perheasioiden sovittelusta lähinnä lapsettomien pariskuntien osalta ja niiden, joiden lapset ovat jo täysi-ikäisiä, kun taas muiden lapsiperheiden palvelut annetaan ensisijaisesti kaupungin kasvatus- ja perheneuvolassa.

Havaintojeni valossa näyttää siis siltä, että kirkon perheasiain neuvottelukeskusten tarjoamat sovittelupalvelut luokitellaan tarkastuksilla käytyjen keskustelujen valossa etupäässä avioliittolain mukaiseksi perheasioiden sovitteluksi. Silloin kun näin ei tehdä, salassapito niiden tarjoamien palvelujen osalta määräytyy kirkkolain perusteella (kirkkolain 5 luvun 2 § ja 6 luvun 12 §).

5.4

Sosiaali- ja terveysministeriön kanta

Pyysin erään kanteluasian johdosta sosiaali- ja terveysministeriöltä selvityksen ja lausunnon kasvatus- ja perheneuvolan palvelujen salassapidosta. Tapauksessa kantelija arvosteli kasvatus- ja perheneuvolan psykologia sen vuoksi, että tämä oli antanut sosiaalityöntekijöiden käyttöön parisuhteen ongelmia koskevia tietoja, joita psykologi oli saanut häneltä perheneuvolassa käytyjen keskustelujen yhteydessä. Sosiaalityöntekijät käyttivät tietoja laatiessaan tuomioistuimelle selvityksen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Psykologin näkemyksen mukaan kyse ei ollut erouhkaan liittyvästä tilanteesta eikä avioliittolain mukaista perheasioiden sovittelua ollut muutoinkaan nimenomaan pyydetty.

Sosiaali- ja terveysministeriö viittasi asian vuoksi pyytämässäni lausunnossa siihen, että sosiaalihuollon viranomaisen tulee sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n mukaan selvittää asiakkaalle tämän oikeudet ja velvollisuudet, erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Ministeriö totesi lausunnossaan vielä, että korostettu salassapitovelvollisuus on sen näkemyksen mukaan ongelmallinen lasten kannalta. Ministeriö katsoi, että vakiintuneen tulkinnan mukaan perheasioiden sovittelijalla ei ole oikeutta tehdä lastensuojelulain 40 §:n mukaista lastensuojeluilmoitusta. Se arvioikin, että korostettua salassapitoa sovellettaessa on vaarana, että lastensuojelun tarpeessa olevat lapset jäävät ilman apua.

5.5

Johtopäätökset salassapidon määräytymisestä

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan salassapitoa koskeva kysymys tulisi siis selvittää sosiaalihuollon asiakkaalle ennen palvelun antamista sillä tavoin kuin sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ssä on säädetty. Silloin, kun palvelua annetaan ostopalveluna, kunnan tulisi nähdäkseni huolehtia siitä, että myös kyseinen palvelunantaja selvittää salassapitoa koskevat säännökset asiakkaalle vastaavalla tavalla (sosiaali- ja terveyshuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annettu laki 733/1992 4 §:n 3 mom.).

Lausunnossaan ministeriö piti sosiaalihuollon asiakaslain mukaan määräytyvää salassapitoa lapsen edun kannalta parempana, koska se katsoi, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei ole mahdollista avioliittolain mukaista korostettua salassapitoa sovellettaessa. Näkemykseni mukaan ministeriön esittämä tulkinta on ongelmallinen niiden lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta, jotka koskevat lapsen oikeutta koskemattomuuteen ja turvallisuuteen perustuslain 7 §:n mukaisesti ja erityisesti lapsen oikeuksien yleissopimuksen 19 artiklassa tarkoitettulla tavalla.

Tässä yhteydessä kiinnitän huomiota siihen, että salassapito näyttäisi neuvonta- tai sovittelupalvelua annettaessa määräytyvän suuressa määrin sen mukaan, millaisen ratkaisun perheen asuinkunta on omaksunut palvelun tarjoamisessa: Jos kunnassa tarjotaan lapsiperheille ensisijaisesti kasvatus- ja perheneuvontaa, salassapito määräytyy havaintojeni mukaan lähtökohteisesti sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti. Jos kunta ostaa palvelut esimerkiksi kirkon perheasiain neuvottelukeskuksesta, salassapitoon näytetään sovelletta van ensisijaisesti avioliittolain perusteella määräytyvää korostettua salassapitovelvollisuutta.

Vanhempien näkökulmasta salassapidon määräytymisen ensisijainen kriteeri näyttääkin olevan sattumanvarainen. Perheasioiden sovittelun määrittelyä koskevista soveltamisohjeista seuraa, että vanhempien olisi varmintä pyytää nimenomaan perheasioiden sovittelua, jos he haluavat keskustelujensa suojaksi avioliittolain mukaisen korostetun salassapidon. Tämä kuitenkin edellyttäisi, että vanhemmat tuntisivat järjestelmän yksityiskohdat siinä määrin, että he niin halutessaan osaisivat tehdä tällaisen pyynnön. Periaatteessa palvelua antavan työntekijän tulisi selvittää vanhemmille salassapitoa koskevat kysymykset. Jos kunnassa on kuitenkin tarjolla vain esimerkiksi perheasiain neuvottelukeskuksen palveluita, salassapidon määräytymisen selvittäminen tuntunee tarpeettomalta. Samaan päädyttäneen helposti silloin, kun kasvatus- ja perheneuvontaan hakeutuneet vanhemmat eivät esitä erityistä perheasioiden sovittelua koskevaa pyyntöä, jos sovittelu työntekijän näkemyksen mukaan siinä tilanteessa edellyttäisi nimenomaisen pyynnön esittämistä.

Käsitykseni mukaan se käytäntö, jonka mukaan salassapito näissä tilanteissa nykyisin määräytyy, on tarpeettoman monimutkainen niin vanhempien kuin erilaisten palvelujen antajienkin näkökulmasta. Sama käytäntö vaikuttaa

nähdäkseni siihenkin, että s allassapito voi määräytyä vanhempien kannalta sattumanvaraisesti.

6

Palvelujen saatavuus

Tampereen kaupungin kasvatus- ja perheneuvolan työntekijät kertoivat tarkastuksellani, että toiminnassa panostettiin erityisesti 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa perheasioiden sovitteluun ja että tästä saatiin myös hyviä tuloksia. Erityisesti 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen kasvatus- ja perheneuvolassa on jouduttu vastaamaan lasten mielenterveyspalveluiden kasvavaan tarpeeseen. Palveluiden tarjontaa on jouduttu uudessa tilanteessa priorisoimaan uudelleen. Samaan aikaan tapausten vaikeuduttua työtapoja on muutettu niin, että tehtävät hoidetaan entistä useammin parityönä. Näiden tapahtumien seurauksena erityisesti perheasioiden sovittelun saatavuus on heikentynyt. Työntekijöiden näkemyksen mukaan he eivät pysty vastaamaan tällä hetkellä sovittelun tarpeeseen. Heidän näkemyksensä mukaan lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia riitoja tulee tästä syystä käräjäoikeuteen aiempaa useammin. Pitkistä tai kasvavista jonoista kasvatus- ja perheneuvoloihin kerrottiin myös Vantaalla, Keravalla, Hyvinkäällä ja Joensuussa.

Kaikissa tarkastuksen kohteena olleissa kunnissa tilannetta ei kuitenkaan nähty näin ongelmallisena. Esimerkiksi Helsingin sosiaaliviraston johdon näkemys oli, että sovittelupalvelujen ja kasvatus- ja perheneuvoloiden palvelujen tarve on Helsingissä pystytty täyttämään.

Käsitykseni mukaan perheiden ongelmiin annettava sovittelu tai kasvatus- ja perheneuvonta tai muu vastaava palvelu voi vähentää vanhempien välisiä riitoja lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta. Nähdäkseni tämä on ollut myös lainsäätäjän tarkoitus. Pidän erityisesti lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta huolestuttavana sitä, että havaintojeni mukaan palvelujen tarvetta ei kaikissa kunnissa pystytä täyttämään tai että palveluja joudutaan odottamaan kohtuuttoman kauan. Viittaan tässä yhteydessä erityisesti niihin perus- ja ihmisoikeuksiin, jotka koskevat lapsen perhe-elämän suojaa perustuslain 10 §:n sekä mm. lapsen oikeuksien yleissopimuksen 9 artiklan mukaisesti sekä lapsen edun ensisijaiseen huomioon ottamista lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti.

7

Puolueettomuus- ja tasapuolisuusvaatimuksen toteutuminen

Kuten alussa selostettiin, vanhemmille annetaan neuvontaa ja ohjausta lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa monissa eri yhteyksissä. Näiden lisäksi sosiaalitoimen tehtävä nä lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa on ns. olosuhdeselvitysten laatiminen tuomioistuimessa vireillä olevia huolto- ja tapaamisoikeusriitojen ratkaisua varten. Nämä selvitykset laaditaan tuomioistuimen pyynnöstä (lapsenhuoltolaki 16 §). Lastensuojelutehtävissä toimivan sosiaaliryöntekijän tulee lähtökohtaisesti laatia selvitys parityönä lapsen huoltoon perehtyneen toisen työntekijän kanssa (lastensuojeluasetuksen 3 §). Varsinkin pienemmissä kunnissa samat

sosiaalitoimen työntekijät hoitavat kaikkia lasten huolto- ja tapaamisoikeusasioihin liittyviä tehtäviä. Kuten edellä todettiin, myös tuomioistuimen erikseen määräämät täytäntöönpanosovittelijat nimetään usein kunnan sosiaalitoimen työntekijöiden joukosta.

Edellä olevasta seuraakin, että sama lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia voi tulla kunnan sosiaalitoimen työntekijöiden käsiteltäväksi eri yhteyksissä. Asiassa on voitu opastaa vanhempia tekemään sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, vanhempien välillä on voitu sovittaa tai heille on voitu antaa pari- tai perheterapiaa tai muuta kasvatus- ja perheneuvontaa. Jos vanhemmat eivät kuitenkaan onnistu pääsemään sovintoon, voi sama asia voi tulla arvioitavaksi vielä tuomioistuimen asiassa pyytämän selvityksen vuoksi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen *Stakesin* toimesta julkaistussa oppaassa sosiaalitoimelle *Lapsen etu erotilanteissa* on selvitetty sosiaalitoimen erilaisia rooleja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian yhteydessä ja myös kiinnitetty huomiota näiden roolien erillään pitämisen tärkeyteen (*Lapsen etu erotilanteissa*, *Stakes /Oppaita 46*, Helsinki 2001, s. 45 - 47). Käsitelmäni mukaan vaatimus puolueettomuudesta ja tasapuolisesta kohtelusta seuraa myös sosiaalihuollon asiakaslaista (4 §) sekä perustuslain 21 §:n edellyttämistä hyvän hallinnon perusteista, jotka ilmenevät hallintolaista (2 luku). Viranomaisen on mm. kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti ja viranomaisen toimien on oltava puolueettomia (hallintolain 6 §). Kyseisen lain perustelujen mukaan viranomaisen toiminnan on oltava puolueetonta ja objektiivisesti perusteltavissa (HE 72/2002, s. 55).

Tarkastusten tarkoituksena ei ollut selvittää, onko kunnissa näiden tehtävien hoitamisessa tapahtunut mahdollisia laiminlyöntejä. Keskusteluissa pyrittiin kartoittamaan sellaisia ongelmakohtia, jotka saattavat vaarantaa tasapuolisen tai puolueettoman menettelyn.

Etenkin tuomioistuinta varten tehtävän selvitystyön puolueettomuus ja tasapuolisuus edellyttää yleensä mielestäni sitä, että sitä laativat sosiaaliryöntekijät, lastenvalvojat tai muut kunnan sosiaalitoimen työntekijät eivät ole aikaisemmin osallistuneet samojen vanhempien neuvontaan ja ohjaukseen, sovitelleet heidän välillään tai antaneet heille kasvatus- ja perheneuvonnan palveluja. Joissakin kunnissa pidettiin kuitenkin tarkoituksenmukaisena sitä, että sama työntekijä, joka on antanut neuvontaa ja ohjausta sopimusta varten, laatii myös selvityksen sama asiaa koskevassa tuomioistuinnriidassa, koska hän on tällöin jo tutustunut perheen ongelmiin. Tämän työekonomisen näkökohdan ohella etenkin pienissä kunnissa ei aina ole edes voitu välttää aiemmin asiassa toimineen työntekijän käyttämistä selvityksen laatimiseen, vaikka puolueettomuuden ja tasapuolisuuden vuoksi tätä olisikin pidetty toivottavana.

Mielestäni sellaiset tehtävienjaot, joissa kaikki neuvonta, ohjaus ja selvitystehtävät tai esimerkiksi sovittelu- ja selvitystehtävät oli annettu samojen työntekijöiden tehtäväksi, saattavat olla ongelmallisia puolueettoman menettelyn ja tasapuolisen kohtelun kannalta. Perustelen tätä seuraavasti. Avioliittolain esitöiden mukaan sovittelukeskusteluissa pitäisi voida käsitellä

kaikkia sellaisia asioita, jotka liittyvät perheen ongelmiin ja tehtäviin ratkaisuihin ja perheenjäsenten tulisi voida olla varmoja siitä, että esiin tulevia seikkoja ei tulla käyttämään heitä vastaan (HE 62/1986, ks. edellä kohta 5.1). Mielestäni on mahdollista, että tällainen ilmapiiri vanhempien ja heitä auttavan työntekijän kesken syntyy muussakin yhteydessä esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolassa tai lastenvalvojan luona. Kyseinen työntekijä voi tästä syystä saada näissä tilanteissa sellaisia tietoja, että hänen on sen jälkeen objektiivisesti arvioiden mahdotonta tehdä tuomioistuimelle tarkoitettua selvitystyötä ilman ennakoasenteita.

Mielestäni näiden tilanteitten välttämiseen tulisi kunnissa kiinnittää erityistä huomiota, jotta tuomioistuimelle laadittavat selvitykset laadittaisiin puolueettomasti ja tasapuolisesti. Käsitykseni mukaan perustuslain 21 §:n mukaisen hyvän hallinnon edellyttämän puolueettomuuden ja tasapuolisuuden tulisi toteutua myös sellaisissa objektiivisesti havaittavissa olevissa ulkoisissa näkökohdissa kuin esimerkiksi juuri selvitystä laativan työntekijän valinnassa.

8

Täytäntöönpanosovitteluun liittyvät havaintoni

Vaikka lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanomenettelyyn liittyvä sovittelu ei olekaan kuntien tehtävä, ovat kuntien sosiaalihuollon viranomaisen nimeämät sovittelijat, joista tuomioistuin yleensä valitsee sovittelijan, useimmiten siis kuntien sosiaalitoimen viran- tai toimenhaltijoita. Minulla oli käytännössä tästä syystä mahdollisuus tavata näitä sovittelijoita useiden tarkastusten yhteydessä.

Täytäntöönpanosovittelijoiden toiminta perustuu aina täytäntöönpanolakiin, jonka mukaan toimintaan sovelletaan salassapidon osalta sosiaalihuollon asiakaslakia (täytäntöönpanolain 6 § – 9 § sekä täytäntöönpanoasetuksen 2 § – 7 §).

Havaintojeni mukaan sosiaalityöntekijät kiinnittivät huomiota omaan esteettömyyteen näissä tilanteissa, joissa heitä pyydettiin täytäntöönpanosovittelijoiksi ja katsoivat olevansa esteettömiä vain, jos heillä ei ollut aiempaa asiakassuhdetta vanhempiin. Tästä kuitenkin saattoi olla seurauksena, että vaikeassa riidassa etenkin pienessä kunnassa oli suuria vaikeuksia löytää esteetöntä täytäntöönpanosovittelijaa.

Joissakin kunnissa käydyissä keskusteluissa tuotiin esille se, että täytäntöönpanosovittelua koskevat toimeksiannot ovat muuttuneet entistä vaativammiksi ja raskaammiksi. Joillakin paikkakunnilla kerrottiinkin olevan ongelmana se, että uusia täytäntöönpanosovittelijoita on vaikea saada entisten tilalle. Havaintojeni mukaan sosiaalityöntekijät kokevat yleisesti vakituisen päivätyönsä muuttuneen viime vuosina entistä raskaammaksi, jolloin ylimääräisten tehtävien hoitaminen säännöllisen päivätyön ohella ei enää tunnu mahdolliselta. Erillisen toimeksiannon perusteella toimivat täytäntöönpanosovittelijat jäivät tehtävissään myös vaille työyhteisön tukea, mikä voi lisätä työn rasittavuutta. Keskusteluissa tuotiin esille myös, että näille sovittelijoille suunnattua koulutusta tulisi lisätä.

Johtopäätökset havainnoistani

Olen tehnyt edellä esittämäni havainnot kymmenen kunnan sosiaalitoimeen tekemäni tarkastuksen perusteella. Tuon niiden perusteella johtopäätökseni esille seuraavaa.

1. Koska etenkin sovittelupalvelut ja toisaalta kasvatus- ja perheneuvontapalvelut on järjestetty kunnissa hyvin eri tavoin, eri palveluvaihtoehtojen hahmottaminen, niiden arvioiminen ja vertaaminen on vanhempien näkökulmasta hyvin hankala tehtävä. Näin on asianlaita ainakin tarkastuksen kohteena olleiden kuntien esimerkkien valossa.

Osittain tämä ilmeisesti johtuu siitä, että avioliittolain mukainen perheasioiden sovittelu ja sosiaalihuoltolain mukainen kasvatus- ja perheneuvonta näyttäisivät toteuttavan vanhempien risiiritojen kohdalla osin samaa tehtävää. Edellä olevan seurauksena on kuitenkin, että erityisesti salassapito neuvontatai sovittelupalvelua annettaessa näyttäisi määräytyvän suuressa määrin sen mukaan, millaisen ratkaisun perheen asuinkunta on omaksunut palvelun tarjoamisessa. Jos vanhemmat haluavat keskustelujensa suojaksi avioliittolain mukaisen korostetun salassapidon, heidän olisi varminta pyytää nimenomaan perheasioiden sovittelua. Tämä kuite nkin edellyttäisi, että vanhemmat tuntisivat järjestelmän yksityiskohdat siinä määrin, että he niin halutessaan osaisivat tehdä tällaisen pyynnön.

Käsitykseni mukaan se käytäntö, jonka mukaan salassapito näissä tilanteissa nykyisin määräytyy, on tarpeettoman monimutkainen niin vanhempien kuin erilaisten palvelujen antajienkin näkökulmasta. Sama käytäntö vaikuttaa nähdäkseni siihenkin, että salassapito voi määräytyä vanhempien kannalta sattumanvaraisesti.

2. Huolimatta siitä, että vanhemmille tarkoitettuja sovittelu tai kasvatus- ja perheneuvontapalveluja oli tarjolla sekä kuntien omana palveluna että yhteistyössä muiden, erityisesti evankelis-luterilaisen kirkon perheasiain neuvottelukeskusten kanssa, palvelujen tarvetta ei havaintojeni mukaan kaikissa kunnissa pystytä täyttämään tai palveluiden toteutumista joudutaan odottamaan kohtuuttoman kauan. Mielestäni tämä on huolestuttavaa sen vuoksi, että käsitykseni mukaan kyseessä on juuri se palvelu, jonka tarkoituksena on auttaa vanhempia lapsia koskeissa erimielisyyksissä. Pidän tätä myös lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta huolestuttavana. Viittaatan tässä yhteydessä erityisesti niihin perus- ja ihmisoikeuksiin, jotka koskevat lapsen perhe-elämän suojaa perustuslain 10 §:n sekä mm. lapsen oikeuksien yleissopimuksen 9 artiklan mukaisesti sekä etenkin lapsen edun ensisijaiseen huomioon ottamiseen lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti.

3. Mielestäni sellaiset tehtävienjaot kuntien sosiaalitoimissa, joissa kaikki neuvonta, ohjaus ja selvitystehtävät tai esimerkiksi sovittelu- ja selvitystehtävät on annettu samojen työntekijöiden tehtäväksi, saattavat olla ongelmallisia vanhempien puolueettoman ja tasapuolisen kohtelun kannalta. Työntekijän, joka laatii tuomioistuimen pyytämää selvitystä lapsen huoltoa ja

tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, tulisi olla vapaa sellaisista ennakoasenteista, joita voi syntyä edellä tarkoitettuja sovittelu- ja neuvontapalveluja annettaessa. Käsitykseni mukaan perustuslain 21 §:n mukaisen hyvän hallinnon edellyttämän puolueettomuuden ja tasapuolisuuden tulisikin toteutua sellaisissa objektiivisesti havaittavissa olevissa ulkoisissa näkökohdissa kuin esimerkiksi selvitystä laativan työntekijän valinnassa.

Saatan edellä selostetut havaintoni ja johtopäätökseni sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön tietoon ja huomioon otettavaksi vanhempien välisiin ristiriitoihin tarjolla olevia sovittelu- ja neuvontapalveluita sekä niitä koskevaa lainsäädäntöä kehitettäessä.

Lähetän tässä tarkoituksessa tämän päätökseni sosiaali- ja terveysministeriölle sekä oikeusministeriölle. Pyydän ministeriöitä ilmoittamaan minulle 31.8.2005 mennessä, mihin toimenpiteisiin katsovat johtopäätökseni antavan aiheita.

Päätös lähetetään myös niiden kuntien sosiaalihuollon viranomaisille, joihin edellä mainitut tarkastukset tehtiin.